

Степаненко К.В.

доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний розвиток права вимагає вирішення складних завдань в умовах глобалізації та інтеграції. Україна наразі переживає період адаптації правової системи до міжнародного та європейського права. Складність цього процесу полягає у тому, правова система Україні довгий час відображала основні правові ідеї соціалістичної правової сім'ї, що сформувалася на основі ідеологічного принципу. Після набуття незалежності Україна опинилася перед необхідністю вибору: або залишитися в рамках так званої слов'янської правової сім'ї або приєднатися до однієї з існуючих сімей європейського права. В даний час можна впевнено говорити про те, що українська правова система відмежувалася від радянської та слов'янської моделі права, має багато спільних рис із континентальним правом та знаходиться в процесі трансформації.

У юридичній літературі існує таке поняття як правова система *перехідного типу*. Однак мова йде скоріше не про типологію, а певний стан, обумовлений перетіканням однієї суспільно-політичної формації до іншої. Зазвичай такий перехід супроводжується системною зміною суспільних відносин: економічних, політичних, соціальних, правових, психологічних, моральних та ін. Пізнання цієї особливості дозволяє зрозуміти специфічний характер змін, що відбуваються у перехідний період, сформулювати нові концептуальні погляди на правову систему. Правова система перехідного типу невідмінно потребує трансформації, але трансформація в цьому контексті виступає не як повне структурне перетворення або довгий процес, що не має завершення. Трансформація правової системи України – це ціннісна короткострокова програма становлення внутрішніх елементів правової системи у їх співвідношенні з кращими світовими та європейськими стандартами правозастосування.

Така ситуація спонукає до більш складних досліджень нового типу вітчизняної правової системи, народження актуальних та адаптивних до реалій сучасного державного розвитку ідей, пропозицій щодо модернізації української правової системи, приведення її у відповідність із національними особливостями та стандартами європейського «сервісного» права. Як зауважує Н. С. Хомюк, розвиток сучасної правової системи України супроводжується спрямованістю правового регулювання загальновизнаними нормами та принципами права, урізноманітненістю зовнішніх форм (джерел) права, формуванням цілісного вітчизняного нормативно-правового комплексу – системи джерел права. Ця система змінюється під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, удосконалюється під кутом зору міжнародних, зокрема європейських правових стандартів [1, с. 4].

Дійсно, при трансформації правової системи України обов'язково потрібно враховувати інтегративний характер сучасного міжнародного та регіонального права. Аналіз праць вітчизняних вчених, які досліджували в новітній період розвитку української науки з різних позицій питання правової системи України, дозволяє говорити про те, що в цих роздумах переважають *дві тенденції*: загальнодержавний підхід до формування змісту національної правової системи та необхідність врахування глобалізаційних світових процесів, що позначаються на праві, іншими словами підкреслення інтегративних властивостей правової системи. Зовнішній характер трансформації національної правової системи вкрай важливий, адже кажучи про національну правову систему, недостатньо лише показати внутрішню будову права – правова система має включати в себе комплекс елементів, який у своїй сукупності показує сутнісні характеристики права відповідної держави в його взаємовідносинах з іншими типами права, інтегративні властивості практичної сфери (правозастосування, тлумачення права і правотворчість) та ідеологічну складову системи [2, с. 31].

В сучасних вкрай рухливих умовах розвитку права і суспільства дуже ризикованим є уявлення про беззаперечний характер дії правової системи певного типу. Тим більше, що сьогодні багатofакторні процеси суспільного і державного життя в різних країнах, обумовлені глобалізацією, інтенсивно відображаються у відповідних процесах зближення правових сімей і правових систем. Посилились позиції вчення про змішані правові системи, у більшій мірі завдячуючи виникненню в рамках європейського правового простору варіацій правових систем, що містять риси і континентального права, і англо-американського права.

Таким чином, вивчення різних правових систем, виявлення основних тенденцій, що відбуваються в правовій сфері, порівняльний аналіз української та світових правових систем є важливою передумовою трансформації сучасної правової системи України. Завданням порівняльного правознавства є не тільки дослідження та осмислення загальних уявлень про право і його роль у суспільстві, а й прагнення сприйняти основні досягнення світових правових систем та інтегруватися в єдиний правовий простір. На фоні комплексу родових питань з цієї важливої проблематики окремо можна виділити питання визначення поняття національної (української) правової системи, її функціонального призначення та структури.

Список використаних джерел:

1. Хомюк Н. С. Сучасна система джерел права України: загальнотеоретичні аспекти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2015. 215 с.
2. Степаненко К. В. Правова система України: вітчизняна правова традиція та проблеми трансформації. *Електронне наукове фахове видання «Проблеми законності»*. 2018. №140. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/issue/view/7548>